

**PROVOCĂRI ALE TRADUCĂTORULUI ȘI
INTERPRETULUI JURIDIC DE LIMBĂ NORVEGIANĂ**

**CHALLENGES OF THE NORWEGIAN LEGAL
TRANSLATOR AND INTERPRETER**

CRINA LEON¹

Rezumat: Deși Norvegia nu este stat membru al Uniunii Europene, face parte din Spațiul Economic European (SEE) și are diferite legături cu țările Uniunii Europene, printre care și România. În această lucrare, facem referire atât la traduceri juridice ce implică limbile norvegiană și română, cât și la provocările cu care trebuie să se confrunte un interpret juridic care folosește norvegiana și româna. În domeniul juridic, sarcina unui traducător sau interpret de norvegiană este și mai dificilă, deoarece Norvegia are două variante oficiale ale limbii scrise (*bokmål* și *nynorsk*) și o mare varietate de dialecte vorbite, fără a exista o variantă vorbită standard, clar stabilită. Atât traducătorii, cât și interpreții din domeniul juridic au o mare responsabilitate, deoarece traducerile sau interpretările lor pot avea grave consecințe juridice.

Cuvinte-cheie: limba norvegiană, traducător juridic, interpret juridic

Abstract: Although Norway is not a member of the European Union (EU), it is a member of the European Economic Area (EEA) and has various connections with the EU countries, including Romania. In this paper, we focus on both legal translations involving Norwegian and Romanian and the challenges a legal interpreter using Norwegian and Romanian has to cope with. The task of a legal translator or interpreter of Norwegian is even more difficult since Norway has two official variants of the written language (Bokmål and Nynorsk) and a wide variety of spoken dialects, but no clearly established spoken standard. Both legal translators and interpreters have a great responsibility since their translations or interpreting may have serious legal consequences.

Key words: Norwegian language, legal translator, legal interpreter

¹ Lector univ. dr., Facultatea de Litere, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, crina_laurentiu@yahoo.no

1. Introducere

Conform site-ului Ministerului Justiției², în România figurează un număr de 166 de interpreți și traducători autorizați pentru limba norvegiană. „Potrivit Legii nr. 178/1997, cu modificările și completările ulterioare, Ministerul Justiției autorizează, la cerere, după verificarea actelor depuse la dosarul de autorizare, traducătorii și interpreții folosiți de entitățile prevăzute de lege (...) Consiliul Superior al Magistraturii, Ministerul Justiției, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, Direcția Națională Anticorupție, organele de urmărire penală, instanțele judecătorești, birourile notarilor publici, avocați și executori judecătorești. Pentru efectuarea de traduceri pentru persoane fizice sau juridice, altele decât cele arătate mai sus, nu este necesară autorizarea ca traducător și interpret de către Ministerul Justiției, fiind suficient atestatul de traducător eliberat de Ministerul Culturii și Patrimoniului Național, atestat care poate fi eliberat în mai multe domenii (ex. juridic, economic, tehnic etc.)”³ Pentru domeniul juridic, atestatul de traducător/interpret poate fi așadar obținut fie de la Ministerul Justiției fie de la Ministerul Culturii și Patrimoniului Național, în funcție de destinația traducerilor juridice ce urmează a fi efectuate.

De când România a devenit membru al Uniunii Europene în anul 2007, a crescut volumul de traduceri juridice efectuate din și în limba română. Deși Norvegia nu este stat membru al Uniunii Europene, este țară membră a Spațiului Economic European (SEE), care implică libera circulație de mărfuri, persoane, servicii și capital între țările Uniunii Europene și țările membre ale Asociației Europene a Liberului Schimb (AELS): Islanda, Liechtenstein și Norvegia. Așadar, Norvegia are diferite legături cu țările Uniunii Europene, printre care și România. În plus, în anul 2017, în Norvegia, sunt înregistrați 13.889 de români⁴, care necesită traduceri juridice în diverse forme (legi, contracte, declarații, procuri,

² Ministerul Justiției, *Interpreți și traducători autorizați*, [Online] la

<http://old.just.ro/MinisterulJusti%C8%9Biei/Listapersoanelorautorizate/Interpretisitraducatoriautorizati/tabid/129/Default.aspx>, accesat 15.05.2017.

³ Ministerul Justiției, *Procedura autorizării traducătorilor și interpreților*, [Online] la http://old.just.ro/Sectiuni/Informatiutile/interpretisitraducatori_22022013/proceduraaautorizat/tabid/2423/Default.aspx, accesat 15.05.2017.

documente de instanță, acte constitutive, rapoarte juridice etc.). Nevoie este și de interpreți juridici, în Norvegia figurând 63 de judecătoriai (*tingrettene*), răspândite pe teritoriul țării, 6 curți de apel (*lagmannsrettene*) – Agder, Borgarting (în Oslo), Eidsivating (în Hamar), Frostating (în Trondheim), Gulating (în Bergen), Hålogaland (în Tromsø) și Curtea Supremă a Norvegiei (*Norges Høyesterett*), în Oslo.

Mai mult decât atât, potrivit Convenției Europene a Drepturilor Omului, secțiunea I, articolul 6, punctul 3, “*Everyone charged with a criminal offence has the following minimum rights: (a) to be informed promptly, in a language which he understands and in detail, of the nature and cause of the accusation against him; (...) (e) to have the free assistance of an interpreter if he cannot understand or speak the language used in court.*”⁵ („Orice persoană acuzată de săvârșirea unei fapte penale are următoarele minime drepturi: (a) să fie informat cu promptitudine, într-o limbă pe care o înțelege și în detaliu, cu privire la natura și cauza acuzației care i se aduce; (...) (e) să aibă asistența gratuită a unui interpret dacă nu înțelege sau nu poate vorbi limba utilizată în instanță.”)

2. Provocări

„Un traducător juridic trebuie să cunoască nu numai conceptele de bază și terminologia juridică, ci și domeniul în care se aplică acestea. Traducerile juridice se află în centrul comunicării multilingve, deoarece permit cetățenilor, întreprinderilor, instituțiilor juridice și guvernamentale să comunice, în ciuda diferențelor lingvistice și culturale, în interiorul și în afara granițelor statelor. (...) Cunoscând sistemul (sistemele) și procedurile juridice în cauză, traducătorul juridic vă poate acorda asistență în demersurile juridice pe care le întreprindeți. (...) **Interpreții juridici** sunt specialiști care lucrează, în principal, cu avocați, desfășurându-și activitatea

⁴ Statistisk sentralbyrå, *Innvandring og norskfødte med innvandrereforeldre*, 1. januar 2017, [Online] la <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/innvbef/aar/2017-03-02?fane=tabell&sort=nummer&tabell=297396>, accesat 30.08.2017.

⁵ Human and Constitutional Rights Resource Page, *European Convention on Human Rights*, [Online] la http://www.hrcr.org/docs/Eur_Convention/euroconv3.html, accesat 3.05.2017.

în contexte juridice, cum ar fi procese, declarații, audieri, medieri, arbitraj, întâlniri cu clienții etc.”⁶

Complexitatea limbajului juridic, acuratețea traducerii și/sau interpretării și necesitatea unei formulări cât mai clare sporesc gradul de dificultate și de răspundere. De aceea, pe lângă specializarea filologică, este de preferat ca traducătorii și interpreții din acest domeniu să aibă și pregătire juridică.

Pe de altă parte, una dintre problemele cu care se confruntă traducătorii și interpreții de norvegiană din România și de română din Norvegia este lipsa unor dicționare specializate pe diferite domenii, inclusiv cel juridic, între cele două limbi, norvegiană și română. Menționăm că primul dicționar română-norvegian, de 518 pagini, a fost publicat de Arne Halvorsen, în anul 2001, la Editura Sypress, Oslo, fiind publicat și în România de Editura Polirom, în 2004 (și ediția a II-a în 2008). Alte dicționare care au mai apărut în România din 2001 până în prezent sunt Attila Kelemen, *Norsk-rumensk ordbok. Dicționar norvegian-român*, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2001, 216 pagini; Attila Kelemen, *Dicționar română-norvegian. Rumensk-norsk ordbok*, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2001, 228 pagini; Crina Leon, *Dicționar de buzunar norvegian-română/română-norvegian*, Editura Polirom, Iași, 2009, 592 pagini; Arne Halvorsen în colaborare cu Crina Leon, *Dicționar norvegian-română, Volumul I (A-K)*, Editura Tehnopress, Iași, 2015, 378 pagini; *Dicționarul tău isteț norvegian-română și română-norvegian*, Editura Linghea, Timișoara, 2015, 656 pagini.

Dicționarele de norvegiană au început să apară, așadar, în România după anul 2000, însă au mai degrabă un caracter general. „Este de la sine înțeles că un dicționar cu caracter general nu poate să concureze cu dicționare de specialitate, dar trebuie totuși să includă într-o anumită măsură termenii tehnici cunoscuți de publicul larg. (...) numărul relativ mare de termeni de specialitate cuprinși va răspunde multora dintre cerințele unui utilizator de dicționar obișnuit, adică ale unui nespecialist”⁷, scria Arne

⁶ Portalul european e-justiție, *Găsiți un traducător jurist sau un interpret*, [Online] la

https://e-justice.europa.eu/content_find_a_legal_translator_or_an_interpreter-116-ro.do, accesat 3.05.2017.

⁷ A. Halvorsen, *Dicționar română-norvegian*, Editura Polirom, Iași, 2004, pp. IX-X.

Halvorsen în *Cuvânt înainte* la *Dicționarul român-norvegian*, Editura Polirom, Iași, 2004.

O altă provocare a traducătorului și interpretului o implică găsirea unor echivalențe cât mai exacte, mai ales că pentru fiecare sistem juridic există un vocabular specific. În lucrarea *In Other Words, A Coursebook on Translation*, Mona Baker, profesor la Universitatea din Manchester remarcă: “Accuracy (...) is one of the principles included in most codes of ethics, and like impartiality and confidentiality can be difficult to adhere to for ethical reasons. But accuracy focuses specifically on the relationship between the source and target text, or source and target utterance in the case of interpreting.”⁸ („Acuratețea (...) este unul dintre principiile incluse în majoritatea codurilor de etică și, ca în cazul imparțialității și confidențialității, poate fi greu de respectat din motive etice. Dar acuratețea se concentrează în mod special pe relația dintre textul sursă și textul țintă sau exprimarea sursă și exprimarea țintă în cazul interpretării.”)

Atât traducerea, cât și interpretarea se desfășoară doar în cadrul unei anumite situații de comunicare, iar echivalențele de traducere/interpretare trebuie căutate pentru acel context. La începutul lucrării mai sus-menționate, Mona Baker afirmă cu privire la echivalențe că “although equivalence can usually be obtained to some extent, it is influenced by a variety of linguistic and cultural factors and is therefore always relative (...) Every translation has points of strength and points of weakness, and every translation is open to improvement.”⁹ („deși echivalența poate fi obținută de obicei într-o oarecare măsură, ea este influențată de o varietate de factori lingvistici și culturali și, prin urmare, este întotdeauna relativă (...) Fiecare traducere are puncte tari și puncte slabe și fiecare traducere este deschisă îmbunătățirii.”)

Din fericire, una dintre problemele din trecut, aceea că profesiile de traducător și interpret nu erau apreciate corespunzător, a fost parțial soluționată, deoarece au devenit mai vizibile în ultima vreme. “Every aspect of our social and political life is now heavily mediated by translators and interpreters, hence their increased visibility.”¹⁰ („Fiecare aspect al vieții noastre sociale și politice este acum puternic mediat de traducători și

⁸ M. Baker, *In Other Words, A Coursebook on Translation*, Ed. a II-a, Editura Routledge, Londra, 2011, p. 286.

⁹ *Ibidem*, pp. 5-6.

¹⁰ *Ibidem*, p. XIII.

interpreți, de aici și vizibilitatea lor sporită.”) Această vizibilitate a crescut și în România odată cu intensificarea circulației de persoane, servicii, mărfuri spre țări ale Spațiului Economic European.

Deși sunt adesea tratate împreună, profesia de traducător și profesia de interpret ar trebui totuși discutate separat, aptitudinile necesare unui interpret fiind diferite de cele ale unui traducător. Comune sunt fără îndoială caracteristici precum caracterul permanent de mediere al traducătorului și al interpretului, care implică o răspundere și mai mare în domeniul juridic. Potrivit Georgianeii Lungu Badea, în articolul *Traducerea și interpretarea sau cele două fețe ale aceleiași monede: comunicarea prin intermediar*, „termenul *interpretare de conferință* desemnează toate formele de interpretare care necesită pentru a fi asigurate în bune condiții o pregătire profesională de înalt nivel”¹¹.

Cu privire la calitățile unui bun interpret, Svetla T. Kovatcheva consideră extrem de importante *competențele lingvistice foarte bune; capacitatea foarte bună de concentrare, toleranța la stres și rezistența în stăpânirea presiunii de timp sub care lucrează interpretul; flexibilitatea, curiozitatea, abilitățile și competențele de comunicare; abilitatea de a se dezvolta prin exercițiu continuu; auzul bun; dicția bună; cunoștințele prealabile cu privire la situația de comunicare; cunoașterea eticii profesionale și a rolului interpretului în comunicare*¹². Printre caracteristicile terminologiei juridice, Svetla T. Kovatcheva face referire la *nevoia de abstractizare și generalizare; folosirea substantivelor în locul verbelor (spre exemplu „a lua o hotărâre” în loc de „a hotărî” sau „a supune investigației” în loc de „a investiga”); ampla utilizare a construcțiilor pasive; enunțurile performative („a fi pus sub urmărire penală”); folosirea propozițiilor lungi, mai lungi decât în alte situații lingvistice*¹³. Pe de altă parte, Erik Skuggevik menționează ca necesare în

¹¹ G. Lungu Badea, *Traducerea și interpretarea sau cele două fețe ale aceleiași monede: comunicarea prin intermediar*, în *UniTerm*, 3, 2005, [Online] la https://litere.uvt.ro/litere-old/vechi/documente_pdf/aticole/uniterm/uniterm3_2005/lbadea.pdf, accesat 10.05.2017.

¹² Apud S.T. Kovatcheva, *Fra EU-kommisjonen til Høyesterett. Om å jobbe som tolk*, prelegere susținută la *Sommerseminar for norsklærere ved utenlandske universiteter* (18.07 – 3.08.2016), Universitetet i Oslo, 29 iulie 2016, 29 iulie 2016.

¹³ *Ibidem*.

profesia de interpret *confidențialitatea; interpretarea la persoana întâi, referindu-se la propria-i persoană cu persoana a treia („Interpretul solicită...”); neasumarea unui alt rol în afara interpretării; interpretarea a ceea ce se spune, neomițând sau neadăugând nimic*¹⁴, iar Georgiana Lungu Badea adaugă cu privire la competențele indispensabile pentru un interpret: „Cunoștințele generale, privind diverse aspecte ale vieții contemporane (geopolitică, cultură, economie, tehnică și știință, viața socială etc.), permit o mai bună înțelegere a fenomenelor realității și o decupare corectă a unităților de gândire și de sens, așadar, o mai bună interpretare”¹⁵.

Când ne referim la limba norvegiană, situația devine și mai complexă, deoarece limba scrisă are două variante oficiale și literare: *bokmål* (limba cărților, o variantă norvegianizată a limbii daneze) și *nynorsk* (norvegiană nouă, o variantă dezvoltată din vechile dialecte norvegiene). Cele două denumiri, *bokmål* și *nynorsk*, au înlocuit în anul 1929 variantele lingvistice *riksmål* (limba regatului), respectiv *landsmål* (limba țării). Variantele *riksmål* și *landsmål* fuseseră puse pe picior de egalitate încă din 1885 și ambele erau folosite și în domeniul juridic. În raportul numărul 35 (2007-2008), trimis de Guvernul norvegian Parlamentului (*Storting*), punctul 8.6.5.5, se arată cu privire la varianta lingvistică propusă pentru legi și reglementări că “Interimsstyret i Språkrådet peikte i 2006 på at det er behov for ei formalisering av kontrollen med språket i nye lover. (...) Det er også behov for å arbeida systematisk for å få ein betre balanse mellom målformene i lover og forskrifter. Ei oppfølging som vart gjord for ca. ti år sidan, viste at knapt 17 prosent av dei nye lovene som var vedtekne etter krigen, og som framleis var gjeldande, var på nynorsk. (...) Det vil no bli lagt opp til at alle departement skal arbeida planmessig med utforming av lover og forskrifter på nynorsk. Målet må vera at minst 25 prosent av lovverket (...) etter kvart skal vera på nynorsk.”¹⁶ („Conducerea interimară a Consiliului lingvistic a arătat în 2006 necesitatea formalizării controlului lingvistic în legile noi. (...) Este, de asemenea, necesar să se lucreze

¹⁴ Apud E. Skuggevik, *Hva er oversettelse? Del 2. Symbiotisk oversetting. Når teksten ikke er alene....*, prelegere susținută la *Sommerseminar for norsklærere ved utenlandske universiteter* (18.07 – 3.08.2016), Universitetet i Oslo, 25 iulie 2016.

¹⁵ G. Lungu Badea, *op. cit.*

¹⁶ Regjeringen, *St.meld. nr. 35 (2007-2008)*, [Online] la <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-35-2007-2008-/id519923/sec8>, accesat 3.04.2017.

sistematic pentru a obține un echilibru mai bun între variantele lingvistice din legi și reglementări. O contorizare realizată acum aproximativ zece ani a arătat că doar 17% din noile legi adoptate după război și care erau încă în vigoare, erau în *nynorsk*. (...) De acum va fi instituit faptul ca toate ministerele să lucreze sistematic în formularea legilor și reglementărilor în *nynorsk*. Scopul este ca minim 25% din legislație (...) să fie scrisă treptat în *nynorsk*.”)

Așadar, putem constata că “linguistic diversity in Norway is officially recognized and officially protected”¹⁷ („diversitatea lingvistică în Norvegia este recunoscută oficial și protejată oficial”). Acest lucru îl întâlnim cu privire atât la forma scrisă, care afectează traducătorul, cât și la limba vorbită, care în Norvegia cunoaște patru grupe dialectale principale (norvegiana de vest – *vestnorsk*, norvegiana de est – *østnorsk*, norvegiana de nord – *nordnorsk* – și norvegiana din zona Trøndelag, în centrul Norvegiei – *trøndersk*), pe lângă acestea, existând însă o multitudine de dialecte mai mici. Norvegia este, de altfel, una dintre țările europene cu cele mai multe dialecte. Dialectele s-au dezvoltat în strânsă legătură cu identitatea norvegiană și sunt folosite inclusiv în școală, administrație, mass-media, vorbitorii folosind propriul dialect fără a exista presiuni din exterior pentru schimbarea acestuia. În realitate, limba norvegiană nu are nicio variantă orală standard, iar toleranța față de diversitatea lingvistică este una crescută. Pe de altă parte însă, această diversitate, viteza de vorbire și o eventuală dicție precară pot îngreuna acuratețea interpretării. Åsta Øvregaard recunoaște faptul că “Nordmenns manglende vilje til å normalisere språket sitt, kanskje særlig i omgang med utlendinger, er enestående i europeisk sammenheng”¹⁸ („Lipsa de voință a norvegienilor de a-și normaliza limba, mai ales în interacțiunea cu străinii, este unică în Europa.”)

3. Concluzii

„Transfer interlingvistic al unui mesaj dintr-o limbă în alta, interpretarea, ca și traducerea, pretinde excelenta cunoaștere a limbilor de lucru, o excepțională stăpânire a contextului extralingvistic sursă și țintă,

¹⁷ P. Trudgill, *Sociolinguistic Variation and Change*, Editura Edinburgh University Press, Edinburgh, 2002, p. 31.

¹⁸ *Aftenposten*, “Utlendingguide til norske dialekter,” 16 iulie 2008, [Online] la <https://www.aftenposten.no/norge/i/k3eR9/Utlendingguide-til-norske-dialekter>, accesat 5.10.2012.

cunoștințe generale și de specialitate solide.”¹⁹ Atât traducătorii, cât și interpreții au o responsabilitate sporită, orice greșeală din partea lor putând avea consecințe grave, mai ales când domeniul de lucru este cel juridic. Un astfel de comportament, care ar afecta alte persoane, este numit de Mona Baker un comportament neetic²⁰. În cazul limbilor rare, cum este norvegiana, există destul de puțini specialiști, care să fie reali practicanți ai profesiei de traducător/interpret, nu doar deținători de autorizație de traducător/interpret. Mai mult decât atât, limba norvegiană implică o varietate lingvistică atât în forma scrisă, dar mai ales orală, astfel încât transferul interlingvistic devine mai solicitant decât în alte cazuri. Lipsa unor dicționare de specialitate adecvate determină adesea apelarea la o a treia limbă ca intermediar pentru găsirea de echivalențe juridice cât mai precise.

¹⁹ G. Lungu Badea, *op. cit.*

²⁰ M. Baker, *op. cit.*, p. 275.

